

مدیریت شهری از دیدگاه امام خمینی

(شناسایی نظام‌مند شاخص‌ها و مؤلفه‌های مدیریت شهری
در کشور بر اساس اندیشه امام خمینی)

دکتر محمد جلیلی

دکتر محمد آیینی

محمد عبدالحسین‌زاده

معاونت پژوهشی

پژوهشکده امام خمینی^(س) و انقلاب اسلامی

وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی^(ر)

۱۳۹۷

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۳	مقدمه
	فصل اول: ادبیات موضوع
۱۲	مفهوم مدیریت شهری
۱۴	الگوهای مدیریت شهری
۱۸	حکمرانی خوب
۲۱	تعریف حکمرانی خوب
۲۳	حکمرانی شهری
۲۵	نظام مدیریت شهری در جمهوری اسلامی ایران
۲۷	شهر اسلامی
۲۹	ارکان و عوامل شکل دهنده شهر اسلامی
۳۱	عوامل طبیعی
۳۱	عوامل مصنوعی
۳۲	تأثیر باورهای مذهبی، فرهنگی و اجتماعی در شکل دهی شهر اسلامی
۳۴	پارادایم شهرسازی در سیره نبوی
۳۷	تاریخچه مطالعات شهر اسلامی
۳۹	نظریه‌های پیدایش شهرهای کشورهای اسلامی
۴۳	نظریه‌هایی دربارهٔ ویژگی معابر، نقش و عملکرد آنها
۵۲	نظریه‌هایی دربارهٔ معماری خانه‌ها و عناصر مسکن
۵۶	منابع مورد مطالعه برای شهر اسلامی
۵۸	اصول بنیادین در مناسبات شهر اسلامی
۶۲	شاخص‌ها و مؤلفه‌های شهر اسلامی
۶۳	اصل توحید محوری
۶۷	اصل حفظ کرامت و عزت نفس آدمی
۶۸	اصل عدالت
۷۱	اصل آزادی و برابری

۷۴	اصل امنیت
۷۶	اصل مسئولیت و عطفوت نسبت به طبیعت
۸۰	مدیریت شهری اسلامی
	فصل دوم: روش پژوهش
۸۶	روش آمیخته
۹۱	روش کیفی: نظریه داده بنیاد
۹۹	رهیافت‌های نظریه داده بنیاد
۱۰۰	الف) رهیافت نظام‌مند: استراوس-کوربین
۱۰۲	ب) رهیافت نوظهور: گلنزر
۱۰۳	ج) رهیافت ساخت‌گرا: چارمز
۱۰۴	اتخاذ رهیافت نظام‌مند جهت استفاده از نظریه داده بنیاد
۱۰۷	اعتبارسنجی تحلیل کیفی داده‌ها
۱۰۸	روش کمی: دلفی فازی
۱۰۸	تاریخچه دلفی
۱۰۸	تبارشناسی دلفی
۱۰۹	تعریف دلفی
۱۱۰	انواع دلفی
۱۱۱	اهداف دلفی
۱۱۲	شرایط کاربرد دلفی
۱۱۲	مزایای دلفی
۱۱۳	محدودیت‌های دلفی
۱۱۴	پایایی و روایی
	فصل سوم: چهارچوب مفهومی پژوهش و تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش
۱۱۶	جامعه آماری و گردآوری داده‌ها
۱۱۷	کدگذاری باز و شکل‌گیری مفاهیم
۱۴۸	کدگذاری محوری و انتخابی
۱۵۴	اعتبارسنجی الگوی استخراج‌شده (روایی و پایایی)

۱۵۶	فرآیند دلفی فازی مدل استخراج شده
۱۵۷	فراگرد روش دلفی فازی
	فصل چهارم: نتایج و پیشنهادات
۱۶۲	مقوله های محوری
۱۶۳	عدالت
۱۶۳	توجه و رسیدگی به محرومین و مستضعفین
۱۶۴	شرایط علی
۱۶۴	اسلامی کردن روابط و مناسبات مدیریت شهری
۱۶۴	تأسیس شوراهای شهری، روستایی و محله ای
۱۶۵	شرایط زمینه ای
۱۶۵	مسئولیت پذیری مردم و مسئولین امور شهری
۱۶۶	افزایش آگاهی مردم در انتخاب متولیان شهری
۱۶۷	انتخاب و انتصاب افراد اصلح در مناصب مدیریت شهری
۱۶۷	ویژگی ها و خصایص مطلوب مدیران شهری
۱۶۸	راهبردها
۱۶۸	اسلام محوری و اجرای احکام شرعی
۱۶۹	مردمی کردن امور
۱۶۹	خدمت محوری
۱۷۰	وحدت، همدلی و مقابله با تفرقه و اختلاف
۱۷۰	فساد ستیزی
۱۷۱	نظارت بر امور و خدمات شهری
۱۷۱	شرایط واسطه ای (موانع)
۱۷۲	نفوذ منحرفین فکری و عقیدتی
۱۷۲	کنار گذاشتن مردم
۱۷۲	اسراف و پرداختن به امور غیر ضروری
۱۷۳	فساد مسئولین و کارگزاران شهری
۱۷۳	پیامدها

۱۷۴	جمع‌بندی
۱۷۴	پیشنهادهات
	پیوست‌ها
۱۷۸	پرسشنامه دلفی فاز۱ مدیریت شهری از نگاه امام خمینی
	منابع و مآخذ
۱۸۴	منابع فارسی
۱۸۹	منابع لاتین

پیشگفتار

مدیریت شهری اسلامی انگاره‌ای است مبهم، فاقد تعریفی کاربردی و غیرشفاف که توصیفی فراگیر از ابعاد آن وجود ندارد. اما بسیاری به دنبال آگاهی از هستی و چیستی آن هستند. به‌طور کلی چهارچوب نظری جامعی که ماهیت و پیچیدگی مدیریت شهری اسلامی را به‌طور جامع نشان دهد، ارائه نشده است. این پژوهش با در نظر گرفتن اهمیت مدیریت شهری، درصدد است که به صورت نظام‌مند مؤلفه‌ها و شاخص‌های مدیریت شهری اسلامی را بر اساس نظریات و دیدگاه‌های امام خمینی به‌عنوان یک شخصیت شاخص دینی و مذهبی و اندیشمند برجسته اسلامی ارائه دهد. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش داده بنیاد انجام می‌شود. در روش داده بنیاد نیز با بهره‌گیری از رویکرد استراوس و کورین، تلاش می‌شود الگوی نظام‌مند مدیریت شهری در کشور بر اساس بیانات امام استخراج شود. در پایان برای تأیید مدل و سطح روایی و پایایی آن، مدل را به‌صورت پرسشنامه تهیه کرده و بین نخبگان و اساتید حوزه اندیشه امام خمینی و مدیریت شهری توزیع می‌شود و با به‌کارگیری روش دلفی فازی، روایی آن بررسی می‌گردد.

با مطالعه بیانات امام خمینی و استخراج بیش از ۱۵۰ مفهوم اولیه، در کدگذاری انتخابی این مفاهیم طبقه‌بندی شد و ۲۳ کد محوری استخراج گردید که هرکدام ذیل

مقوله‌های الگوی نظام‌مند (شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، راهبردها، شرایط واسطه‌ای و پیامدها) جای گرفت و تشریح و تبیین شد. با تحلیل نظام‌مند مشخص گردید که برای تحقق مدیریت شهری مطلوب در کشور باید همه‌جانبه و کل‌نگر بود. اساس و بنیاد مدیریت شهری در نگاه امام خمینی عدالت و رسیدگی به محرومین و مستضعفین است. برای تحقق این هدف ابتدا بایستی بسترها و زمینه‌های لازمی چون آگاهی و هوشیاری مردم، انتخاب مدیران اصلح شهری، مسئولیت‌پذیری مردم و مدیران و ... را در نظر گرفت. همچنین راهبردهای اسلام‌گرایی، خدمت‌محوری، فسادستیزی، وحدت و همدلی و ... را به کار گرفت. در این میان، بایستی از ورود منحرفین فکری و عقیدتی به مناصب مدیریت شهری و فساد مسئولین و همچنین اسراف و پرداختن به کارهای غیرضروری جلوگیری شود. پیامد و نتیجه تحقق مدیریت شهری مطلوب تحقق ارزش‌های اسلامی، رشد و آبادانی شهرها، ارتقای وجهه بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران می‌شود.